

VERLOREN EN HERBOREN CHARTRES

Maar ook de teekens van de hooge heeren, hun wapens of hun gestalte. De heeren die de opdracht en het geld gaven, opdat het raam er komen zou. Ook de gilden zouden in het lied der ramen komen, heel de wereld naar hiërarchische volgorde. De gilden het laatst, als aan den drempel van de veranderende wereld.

Boven alles uit, boven alle zorg voor de beelden, die de woorden dezer kleuren zijn, ging de stoutmoedige drift der kunstenaars, die deze scherven te bewerken kregen. Zij werden door het toeval geholpen. Dat was het avontuur in hun edel spel. Maar zij waren bovenal zeker van leiding. Zij waagden stoute sprongen, maar de algemeene bestemming, het groote doel bleef het verband bewaren, dat geen speelsch verdwalen toeliet. Er is een woord waar wij van houden en dat bij deze ramen, bij deze kunstenaars, toch nooit past: charme. Er is hier niets bekoorlijks. Het is alles van een vurige gestrengheid en van een gloed, die de verstrooiing niet toelaat.

Er zijn hier glazen die daveren van de brandende roodste rooden die men zich droomen kan, anderen van een zwart-paarsig duister of een zwaar en koel groen, als van de voorjaarslanden in de zon bij Noordenwind. Er zijn glazen, waarin de kleuren tot kringelende vlammen zijn opgevoerd, andere waarin alle blauw en rood lijkt te smeulen als in gedoofde vuren na een somberen brand. Er zijn lichte blauwen van een veel stiller herkomst. Blauwen van een vrede en een wonderlijkheid, zoo onbegrijpelijk en tegelijk vertrouwd, dat de volmaakt versleten aanduiding hemelsblauw, het blauw des hemels, hier nieuw wordt. Want er is niets in van menschenoogen, niets van bloemen noch van water.

Er is maar één herinnering goed: het blauw zooals ge het ziet in die begenadigde uren van het leven, waarin ge op uw rug liggende in het gras, het klare blauw over u zich ziet verliezen in een duister, dat door dat klare blauw heenfiltreert. Er is altijd iets achter, iets dat komt, iets dat geen einde heeft en waardoor wij in beweging blijven, ook als we alleen maar kijken en stil zijn. Wie zit in de kathedraal van Chartres en kijkt, ervaart dat hij nooit tegen een kleur aankijkt, maar met een kleur mee. Een tocht zonder einde.

Als de late avondzon den Westergevel van Chartres beschijnt, staan de vroegste vensters, de blauwe onder de roos, in al hun luister. Achter ons, in het koor, het transept, het schip en de zijbeuken, zijn dan de groote stoeten der vensters geleidelijk tot zwijgen gekomen. Ze zwijgen zooals slapende menschen zwijgen of zwatelend praten in de klankreeksen die hun droomen begeleiden.

Zoo'n slapend venster is een even wonderlijk gezicht als een ontwaakt venster. Gedoofde vuren: de kleuren; de beelden: vermoeide menschen. Ze gaan naar het zwarte